No 5 Mk 1

Bild 144 No 5 Mk 1, den s.k. djungelkarbinen

Försöken med ett lättare och kortare gevär inleddes sommaren 1943. Till en början gjorde man försök med löstagbara kolvar som stacks in i en styrhylsa på lådan. Ursprungligen var vapnet avsett för fallskärmsjägarna men de ville också ha ett vapen för djungelkrigföring. Britterna hade kommit till slutsatsen att det i djungeln räckte med ett vapen som hade god precision upp till 400 m. Vapnet introducerades våren 1943 och blev berömt under namnet djungelkarbinen. Produktionen upphörde redan 1947.

Fazakerly fick en order på 250.000 gevär No 5 Mk 1 men kontraktet bröts av MoD när 169.807 tillverkats. BSA i Shirley fick ett kontrakt på 100.000 gevär som också bröts när de tillverkat 81.329 gevär. Det är möjligt att några ytterligare exemplar producerades 1947.

Orsaken till dessa små och korta kontrakt var att det fanns problem med konstruktionen. Det största och mest mystiska problemet var träffbildsförflyttningarna, s.k. ”Wandering Zero”. Fabrikerna kom aldrig till klarhet vad detta berodde på.

No 5 Mk 1 är en No 4 Mk 1 som har kortats 126 mm. Ett utmärkande drag är den stora trattformade flamdämparen, kort framstock och tjock gummibakkappa. Detta var ett krav eftersom samma patroner användes till långa pipor och dessa kortare pipor. Vapnets knall blev kraftigare och vapnet stötte mer, beroende på den lägre vikten och kortare pipan. No 5 försågs därför med en tjock bakkappa av gummi. Vapnet var påfallande lätt och behändigt att hantera men blev snabbt impopulärt beroende på att det var lätt och gav en kraftig rekyl. Man hade inte utvecklat mynningsbromsen ännu.

Det gjordes några försök med No 5 Mk 2 men den versionen blev aldrig antagen. Australien försökte med en variant kallad No 6 Mk 1 och 1/1 och en förkortad lättad SMLE (1944-1945) som heller aldrig antogs. Dessa försöksvapen är stämplade XP följt av 1-3 siffror och dessa tillverkades av Lithgow SAF.

Bild 145 Australiensisk No 6 Mk 1/1 ombyggd SMLE till s.k. djungelkarbin

Många soldater tyckte om detta lätta och smidiga gevär som närmast var en karbin. Många av vapnets delar var utbytbara med No 4 Mk 1. När man tog fram djungelkarbinen hade man försökt ta bort så mycket gods som möjligt på vapnet för att göra det lättare. No 4-lådan hade lättats, detsamma gällde gevärsstocken och pipan hade kortats. Beroende på den kraftiga patronen krävdes en flamdämpare som gjorde pipan lite längre. Förbättringar gjordes när framstocken av trä förlängdes ända fram till den flamdämpande tratten.

De mest erfarna vapensmederna på fabriken ansåg att träffbildsförflyttningarna berodde på den klenare lådan och att slutstyckshuvudet inte låg rakt mot pipans patronläge. När lådan på Mk 5 hade gjorts lättare hade gods avlägsnats från lådan på den plats där de två bakre låsklackarna griper in i lådan. Detta ansåg vapensmederna var det största felet. I Fjärran Östern byttes en del lådor ut på No 5 mot vanliga No 4-lådor och då försvann problemet men vapnet blev tyngre.

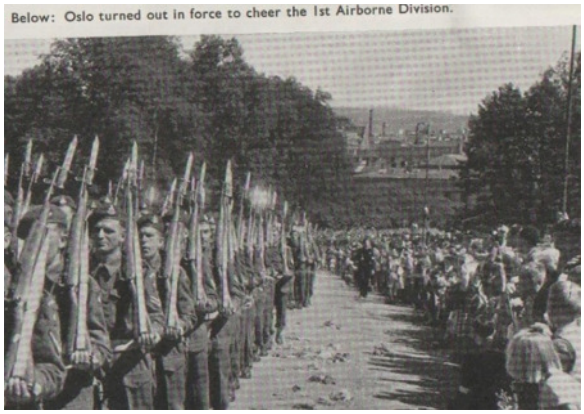

Bild 146
De första som kom att använda vapnet var 1st Airborne Division när de befriade Norge och Danmark. Bilden från en dagstidning är tagen i Oslo 1945.

Vapnet ansågs särskilt lämpat för fallskärmstrupper.

Bild 147 No 5 Mk 1 med den stora trattformade flamdämparen

Bild 148 No 5 Mk 1 med den kraftiga gummibakkappan

No 5 Mk 1 specifikation:

Total längd	1 m
Piplängd	47,75 cm
Kulhastighet vid mynningen	686 m/s
Tillverkat antal	251.368 totalt varav 81.329 (BSA Shirley) och 169.807 (ROF Fazakerley)
Sikte	Flip-up bakre sikte, fast korn fram
Vikt	3,20 kg oladdat

Bild 149 No 5 Mk 1 sedd från vänster sida

Bild 150 Bajonett No 5 Mk 1

På grund av den stora trattformade flamdämparen var man tvungen att ta fram en annan bajonett, nu med knivblad. Bajonetten heter också No 5 Mk 1. Detta var den första knivbajonetten som de tog fram.

Bild 151 Flamdämparen på No.5 Mk1

Commandokarbinen - De Lisles ljuddämpade karbin

Detta vapen har konstruerats av William Godfrey De Lisle som föddes i Sydafrika 29 maj 1905. Han gick sedan i skola i Storbritannien och tog civilingenjörsexamen vid Lounghborough University. Redan som 16-åring roade han sig med att göra ljuddämpare för gevär i kaliber .22LR. Han har berättat:

”När jag var 16 år ock gick i skola i Lincoln brukade jag göra ljuddämpare för mina skolkamrater för att användas till att jaga kanin - de var gjorda av tomma Coca Cola-burkar och de var med låghastighetsammunition mycket effektiva. Detta var inte olagligt på den tiden men polisen fick reda på vad jag höll på med och bad mig att inte göra fler - och de förklarade risken för olyckor och framför allt risken för kriminalitet om dessa spreds vidare. Jag tillverkade aldrig några fler förrän under det senaste kriget, och då var det för ett riktigt ändamål.

Bild 152 William Godfrey De Lisle 1980

Bild 153 De Lisles tysta Commando karbin (Foto: Royal Armouries)

Bild 154 Ljuddämparen från ovan med det Winchesterliknande siktet bak och kornet fram skyddat av en bockad plåt

Bild 155 Här är siktet bak av typen enkelt Winchester-sikte

De första prototyperna i kaliber 9 mm och .45ACP tillverkades av gamla gevär som använts vid filminspelningar. Dessa tillhandahölls av Mark Dinely of Bapty's som var ett etablerat företag som hyrde ut vapen till filmindustrin. Alla Lee-Enfield-gevär i tjänstdugligt skick hade rekvirerats av staten för att användas av militären. Nya vapen fanns inte att få tag i.

De Lisle hade två goda vänner, Stanley Hand som var direktör för United Development Association Plastics Ltd (UDAP) som försökte tillverka sköldar av plast och major Sir Malcom Campel vid Combined Operations huvudkvarter. När de träffades kom de att tala om olika vapen. Campel blev intresserad av De Lisles karbin och ville se ett provexemplar i 9x19 mm beroende på att detta var en antagen brittisk kaliber. De Lisle avrådde och förordade .45 i stället eftersom kulans hastighet är långsammare än ljudet. Campel insisterade på 9 mm och man borrade hål i pipan för att få ner hastigheten med resultat att manteln runt pipan blåste bort när skott avlossades. Efter detta misslyckande gjorde De Lisle ett vapen i .45ACP som också har en tyngre kula och, som amerikanarna säger, "more stopping power". När testvapnet var klart gav han det till Campel för utvärdering.

Vapnet provsköts rakt ner i Themsen från ett fönster i UDAP utan att någon reagerade på gatan därunder. Campel bad att få ett litet antal av dessa karbiner. 17 prototyper tillverkades hos Ford Dagenham, byggda på gamla kasserade SMLE-mekanismer och kolvar. Dessa vapen tillverkades av De Lisle själv tillsammans med två av Ford Dagenhams förmän. Piporna gjordes av Thompson kulsprutepistolpipor som var reservdelar.

Ordnance Board lade senare en order hos Sterling Arms Company för tillverkning av Commandokarbinen.

Självklart finns det vissa skillnader mellan de första och den senare serietillverkade av Sterling, t.ex. sikten, mynning, framstock och magasinsstyrning. Prototyperna hade fosfaterat stålrör medan Sterling-vapnen hade rör av legering. Även piporna var försedda med borrhål för att minska trycket bakom kulan. Det bakre siktet bestod av en vanlig V-skåra ofta liknande Winchester-gevärens med en glidande del som lyfter siktet. Sterling hade dels sikten från Lancasters kulsprutepistol för 200 - 600 yards och ett anpassat sikte för 50, 100 och 200 yards. Dessa sikten var självlysande och tillverkade av Holland och Holland. Truppförsök gjordes med dessa Sterling-tillverkade Commandokarbiner som jämfördes med kulsprutepistolen STEN som var försedd ned ljuddämpare. Karbinen visade sig mer hanterbar, hållbarare och framför allt tystare. Combined Operations beställde en serie av dessa vapen men ordern inhiberades efter invasionen i Normandie. Behovet av Commando-opeerationer ansågs då vara mycket begränsat och man övergick till konventionell krigföring. De Commando-karbiner som redan hunnit tillverkas skickades till Fjärran Östern, där de med framgång användes i krigföringen i djungeln.

Officiella specifikationer De Lisle Commando karbin:

Modell	**Fast kolv**	**Fällbar kolv (1 ex finns)**
Vikt laddad 7 patroner	8 lb 4 oz = 3,74 kg	7 lb 4 oz = 3,29 kg
Längd totalt	2' 11,25" = 895 mm	2' 1" = 626 mm
Piplängd	7,25" = 184 mm	7,25" = 184 mm
Ljuddämpare längd	10,25" = 260 mm	10,25" = 260 mm
Visirlinje	12,25" = 311 mm	12,25" = 311 mm
Ammunition	.45ACP = 11,43x23 mm	.45ACP = 11,43x23 mm
Hastighet kula vid mynning	830 ft/s = 253 m/s	830 ft/s = 253 m/s
Effektivt skjutavstånd	275 yards = 251 m	275 yards = 251 m
Magasinskapacitet	7 och 11 patroner	7 och 11 patroner
Ljudnivå	85 db	85 db
Order antal	500 st	50 st, 1 finns kvar idag
Levererat antal	Ca 130 st	Kanske bara 1 st

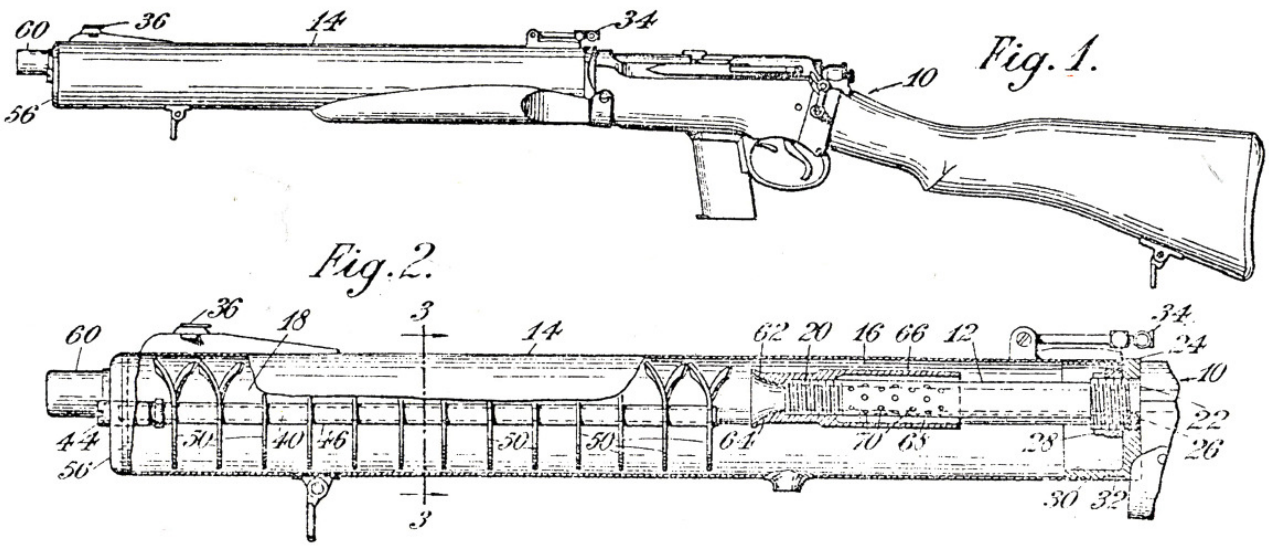

Bild 156 En skiss med ritning över ljuddämparen som hade 13 brickor eller ljudskärmar (Bild: Royal Armouries)

Bild 157 Commandokarbinen i sina beståndsdelar, varav 13 ljudskärmar (Bild: Royal Armouries)

Bild 158 Vapnet sett ovanifrån med det Winchester-liknande bakre siktet (Bild: Royal Armouries)

Slutstyckshandtaget var dämpat med små kuddar för att eliminera att stål slogs mot stål för att förhindra det typiska ljudet när skytten laddar om ett repetergevär.

När ljudnivåerna mättes och jämfördes under kriget hade Commandokarbinen 85,5 db medan kulsprutepistolen STEN utan ljuddämpare hade 125 db och med ljuddämpare 89,5 db.

Detta är ett av de tystaste skjutvapen som någonsin tillverkats. Endast Sovjetunionens ljuddämpade vapen med sin specialammunition är tystare.

Det finns några rapporter från kriget där denna karbin användes med framgång. Mike Burke som var befäl i Jedburgh-styrkan rapporterar: ”... två träffar mot Nazistofficerare av högre rang tidigt under 1944”.

Bild 159 Det enda kända exemplaret med fällbar kolv för fallskärmsjägare (Bild: Royal Armouries)

Bild 160 De Lisle Commandokarbin, tillverkad 1944 (Bild: Royal Armouries)

Bild 161 De Lisle Commandokarbin, tillverkad 1945 (Bild: Royal Armouries)

Bild 162 Commandokarbinen sedd från höger sida med det Winchester-liknande bakre siktet. Man kan tydligt se att vapnet är hopsatt av överblivna gamla gevärsdelar. (Bild: Royal Armouries)

Bild 163 Samma vapen som på bilden ovan men sett från vänster sida (Bild: Royal Armouries)

Bild 164 Nytillverkad. Valkyrie Arms i USA tillverkar sedan ett antal år en kopia på De Lisles Commandokarbin.

1957 återinfördes detta vapen i tjänst av Storbritannien. Det finns rapporter om att cirka 100 karbiner skickades till södra delen av Malackahalvön och delades ut till plantageägare som självförsvarsvapen. Dessa plantageägare hade problem med lokala upprorsmän. Commandokarbinen var ett utmärkt vapen för att på ett diskret sätt få bort dessa s.k. inkräktare.

Bild 165 Den brittiske generalen Gerald Templer testskjuter en De Lisle Karbin, Perak. Malaya, 1952 (Bild från British National Army Museum)

Bild 166 Bar på Södra Malackahalvön

Rifle No 4 Mk 1 används än idag

Bild 167 Rifle No 4 Mk I används idag av kanadensiska parkvakter som skydd mot björnar. Kanadensiske parkvakten Leo McKay skjuter med ett Lee-Enfield-gevär vid den kanadensiska Bace Borden 2102. (Foto: Torstar News Service)

Bild 168 Reservisten Judy Meekis skjuter med sin Lee-Enfield .303 British vid en övning på Cheepay Island i nordvästra Ontario 2005 (Foto: Torstar News Service)

Bild 169 Patroner som användes under 1:a och 2:a Världskriget

Efter kriget fortsatte utvecklingen av gevär No 4

I och med att man gjorde en ny infästning för avtryckarmekanismen på vissa av No 4 Mk 1- och No 4 Mk 1*-gevären fick de nya benämningar:

No 4 Mk 1 kallades Rifle No 4 Mk 1/2
No 4 Mk 1* kallades Rifle No 4 Mk 1/3

Man testade med olika piplängder som successivt anpassades till 7.62 mm-patronen. No 4 Mk 2 hade tre olika piplängder till skillnad från Nr 4 Mk 1.

No 6 Mk 1 i kaliber .303 var ett australiensiskt försök med omändrad djungelkarbin No 5 Mk 1 som redan nämnts.

Rifle No 7 var ett övningsgevär i kaliber .22LR som tillverkades av Birmingham Small Arms Co (BSA) för Royal Air Force (RAF).

Bild 170 Rifle No 7 i kaliber .22LR

Rifle No 8

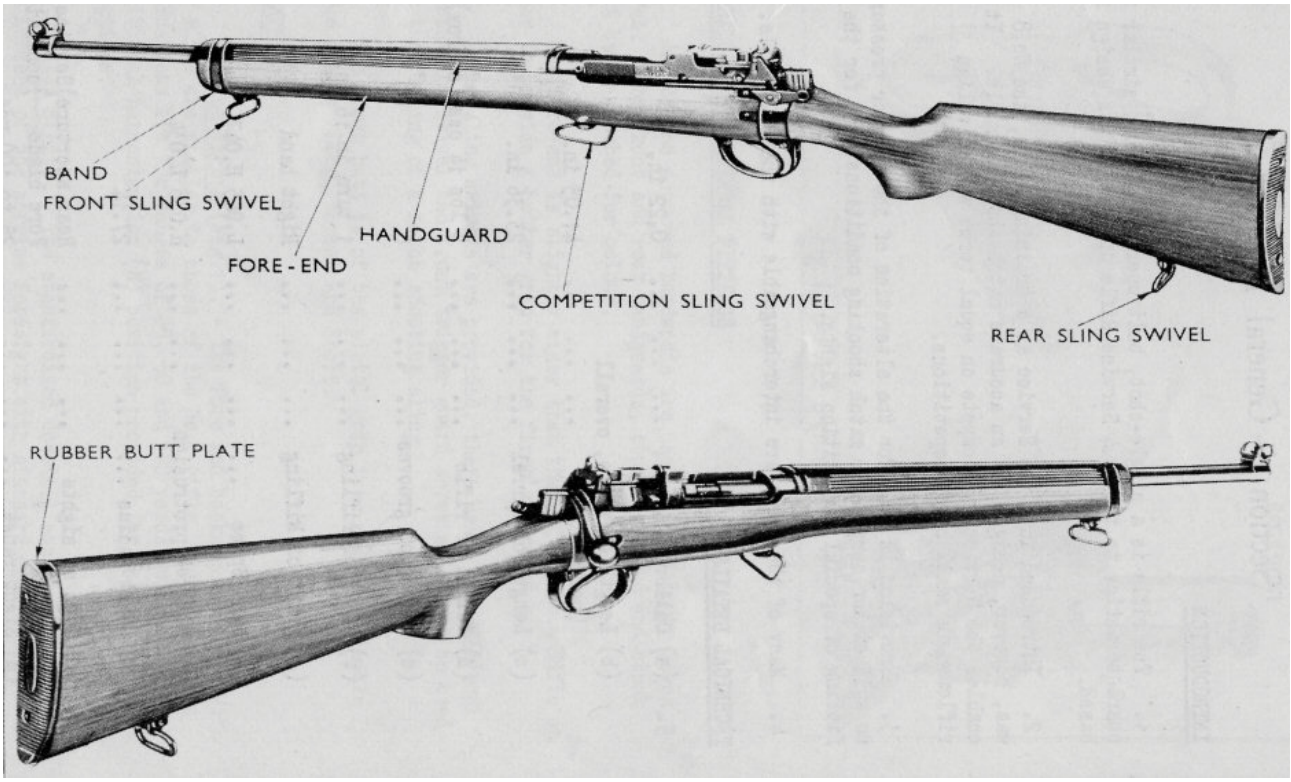

Bild 171 Rifle No 8 var också ett övningsgevär i kaliber .22LR

Rifle No 9

Rifle No 9 var ett övningsgevär i kaliber .22LR konverterat från No 4 av Parker Hale för marinen 1956. Det hade samma externa utseende som No 4.

Det fanns ytterligare ett ”Rifle No 9 Mk 1” men nu började intresset för automatkarbiner vakna.

Rifle, Automatic, Caliber .280, No. 9

25 april 1951 antog armén ett nytt vapen som de kallade ”Rifle, Automatic, Calibre .280, Number 9”. Under utvecklingsfasen kallades vapnet EM-2.

Bild 172 Rifle, Automatic, No 9 Mk 1

Många nationer var intresserade av detta vapen som hade en kaliber liknande vår svenska 6.5x55 mm. Vapnet uppförde sig mycket bra i de militära testerna. Tyvärr drev USA igenom kravet på att i stället använda den amerikanska kalibern 7.62x51 mm och den belgiska FN FAL antogs i stället.

Återigen byte av benämningar

När NATO antog enhetspatronen 7.62x51 mm kom man fram till att endast No 4 var stark nog att tåla ombyggnad till NATO-kalibern. Genom samarbetet med NATO bytte därför Storbritannien återigen system för modellbeteckningen och kallade vapnen

L	för Land Service (armén)
N	för Naval Service (marinen)
A	för Air Service (flyget)

Många No 4-gevär byggdes om till 7.62x51 mm NATO-kaliber och fick då nya modellbeteckningar:

No 4 Mk 1 kallades L8A4
No 4 Mk 1* kallades L8A5
No 4 Mk 2 kallades L8A1
No 4 Mk 1/2 kallades L8A2
No 4 Mk 1/3 kallades L8A3

Efter NATO-inträdet gick man helt över till de nu använda nämningarna L8A1 o.s.v.

Använd i brittiska armén fram till 1985

Bild 173 Prickskyttegevär L42A1 i kaliber 7.62x51 mm baserat på No 4-geväret

Den No 4-variant som användes längst inom armén var prickskyttegeväret No 4 Mk 1 (T) i kaliber 7.62x51 mm. Den antogs 1970 och kallas L42A1- Detta gevär tjänstgjorde i armén ända fram till 1985 då det ersattes av Accuracy International L96 (liknande det svenska Psg 90) och dessa är de repetergevär som används idag av britterna.

Bild 174 L96 tillverkad av Accuracy International

Källor:

Engelska instruktörsmanualer från 1942
Skennerton - The Lee-Enfield. A Century of Lee-Metford and Lee-Enfield Rifles and Carbines
Skennerton - Special Service Lee-Enfield Commando and Auto Models 2001
Skennerton & Richardson - British & Commonwealth Bayonets
Smith & Smith - Small Arms of the World 1965
Ian Hogg, John Weeks - Military Small Arms of the 20th Century
Maj. Fredrick Mayatt & Gerard Ridefort - Modern Rifles
Robert Wilkinson-Latham
Royal Armouries in UK
Lithgow Small Arms Factory Museum http://www.lithgowsafmuseum.org.au/index.html

Summary in English

The designation systems have been changed over the years. At the end of the 19th century, William Ellis Metford (1824-1899) invented new rifling for black powder, almost what we today call ”polugone” rifling with smooth edges. UK rifles from this period are for example called MLM rifles, where the last M stands for Metford.

James Paris Lee (1831-1904) constructed the magazine. Combining M for Magazine with L for Lee and M for Metford gives MLM rifle (see picture 7-16).

Joseph Speed was mnager for the Enfield Arsenal. He developed a magazine cut-off and a dust cover for the mechanism. He also brought forward the rifle magazine.

With the introduction of smokeless powder, the Metford rifling became obsolete and the Enfield rifling was introduced with its sharp edge rifling (picture 20).

At the end of the 19th century and beginning of the 20th century, letters were used in combination with Roman numerals like SMLE No 1 Mk III (for Short Magazine Lee Enfield No 1 Mk III). Between WW1 and WW2, a change of designation was made again. Now, Arabic figures were used, often in combination with Roman numerals like No 1 Mk VI (see picture 88). Later on, only Arabic figures were used.

No 1 became the SMLE rifle No 1 Mk III (picture 1)
No 2 was a .22LR-caliber training rifle (picture 27-28)
No 3 was a rifle built in USA called P14 (picture 34)
No 4 was the last great change during WW2 (picture 90)
No 5 was a short lighter version of No 4, often called Jungle Carbine (picture 144)
No 6 was an improved No 5 built in Australia (picture 145)
No 7 was another training rifle in .22LR-caliber (picture 170)
No 8 was another training rifle in .22LR-caliber (picture 171)
No 9 was another training rifle in .22LR-caliber
No 9 was also another rifle called Rifle Automatic in caliber .280 (picture 172)

When joining NATO, UK changed the designation system again, adding L for Land, N for Naval and A for Air Service.

Rifle No 4 (picture 90) was used, in different variations, until 1985 but upgraded to NATO caliber 7.62x51 mm. This rifle was made in India and is still in production today.

The Commando Carbine or De Lisle Silent Carbine was a weapon (pictures 153-155) produced for SOE from old SMLE gun parts. A very small number of these silent carbines were produced at the end of WW2. Reports exist that about 100 of these were sent to the Far East in 1957 to British plantation owners.